

Nr 59

Utlåtande i anledning av motioner angående olovlig värvning.

I de likalydande motionerna I:24 av herrar *Björk* och *Hansson* och II:72 av herrar *Ericson* i Örebro och *Göransson* hemställs »att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till ändring i paragraferna 19:12 och 19:16 i brottsbalken, syftande till skärpning och effektivisering av bestämmelserna mot olovlig värvning».

Motionerna har remissbehandlats.

Nuvarande förhållanden

Enligt 19 kap. 12 § brottsbalken (BrB) döms den för olovlig värvning som utan Konungens tillstånd här i riket värvar folk till främmande krigstjänst eller därmed jämförlig tjänst eller förmår folk att olovligen bege sig ur riket för att ta sådan tjänst. Straffet är i allmänhet böter eller fängelse i högst sex månader. Om riket var i krig är det fängelse i högst två år.

Enligt 19 kap. 16 § BrB får allmän åklagare ej utan Konungens förordnande väcka åtal för olovlig värvning.

Bestämmelsen i 19 kap. 12 § BrB ansluter sig i princip till den år 1907 i Haag avslutade konventionen angående neutrala makters och personers rättigheter och förpliktelser under ett lantkrig, vilken ratificerats av Sverige den 20 november 1909. Enligt artikel 4 i konventionen må stridande styrkor icke uppsättas och värvningsbyråer ej öppnas på en neutral makts landområde till förmån för de krigförande. En neutral makt bär emellertid enligt artikel 6 ej något ansvar för att enstaka individer ställer sig i endera krigförande partens tjänst.

Vissa förarbeten m. m.

Enligt strafflagens ursprungliga lydelse stadgades straff för den, som utan Konungens tillstånd värvade folk i riket till främmande krigstjänst. Vid omarbetningen av 8 kap. *strafflagen* år 1940 upptogs detta stadgande i 8 kap. 5 § utan annan saklig ändring än att straffskalans maximum höjdes från fängelse i sex månader till fängelse i två år.

Under spanska inbördeskriget ansågs förbudet mot värvning i strafflagen icke vara till fyllest för att i enlighet med den s. k. noninterventions-

politikens grundsatser hindra svenska frivilligas deltagande i kriget. Med anledning av förslag, som framställt av den internationella noninterventionskommittén, utfärdades därför den 5 mars 1937 en särskild *lag angående åtgärder för att förhindra frivilligas deltagande i inbördeskriget i Spanien m. m.* Enligt denna bestraffades svensk medborgare, som tog värvning till krigstjänst i Spanien, ävensom den som genom gåva, betalning eller utfästelse om ersättning eller på annat likartat sätt, eller genom hot eller missbruk av överordnad ställning sökte förmå någon att ta värvning till sådan krigstjänst. Därjämte innehöll lagen bestämmelser angående försäljning av resebiljett till Spanien och förhållningsregler i fråga om svenskt fartyg som anlöpte Spanien m. m. Lagen, vars giltighetstid från början var begränsad till den 28 februari 1938, förlängdes genom lag den 25 i samma månad att gälla till och med den 28 februari 1939. Under förarbetena till 1937 års lag utgick man från att vad som då förekom ej var straffbart. Vid granskningen av lagförslaget uttalade lagrådet, att för tillämpning av strafflagens bestämmelse mot värvning förutsattes att värvning kommit till stånd.

Under finsk-ryska vinterkriget 1939—1940 värvades svenska frivilliga för deltagande i kriget på finska sidan. Emedan själva värvningskontrakten under-tecknades först sedan de frivilliga passerat gränsen till Finland, ansågs verksamheten vara undandragen strafflagen.

Även under andra världskriget lär en viss verksamhet för värvning till främmande krigstjänst ha ägt rum. Därvid har tillgått så, att de frivilliga i Sverige erhållit penningar och anvisning att på otillåtet sätt hemligen bege sig till utrikes ort där värvningskontrakt under-tecknats.

Mot denna bakgrund föreslogs i *straffrättskommitténs betänkande* med förslag till lagstiftning om brott mot staten och allmänheten (SOU 1944: 69) vissa smärre jämkningar i förbudet mot olovlig värvning.

Kommittén anförde i anslutning härtill (s. 149) bl. a. följande.

Om än bestämmelser om straff för olovlig värvning ursprungligen må ha införts i svensk rätt för att bevara tillgången på krigsdugligt manskap inom riket, har detta syfte numera trängts i bakgrunden. För nutida uppfattning är en bestämmelse mot olovlig värvning främst motiverad av önskan att undvika utrikespolitiska förvecklingar. Av hänsyn till Sveriges vänskapliga förhållande till främmande makter torde det vara nödvändigt, att icke vilken som helst värvningsverksamhet för främmande krigstjänst får opåttalt äga rum här i landet. Genom att biträda den förut nämnda Haagkonventionen har Sverige ock förpliktat sig att i viss omfattning förbjuda värvningsverksamhet.

Strafflagens bestämmelse mot olovlig värvning är emellertid — — — icke i allo tillfredsställande. Enligt hävdvunnen tolkning är bestämmelsen icke tillämplig, med mindre avtal om anställning i främmande krigstjänst kommit till stånd inom riket. Därmed har bestämmelsen allenast begränsat värde, ty det blir möjligt att kringgå förbudet genom att uppskjuta under-tecknandet av värvningskontrakten till dess de frivilliga lämnat landet.

Såsom det visade sig under spanska inbördeskriget, kan därför lätt en situation uppstå, då bestämmelsen icke är tillräcklig för att tillgodose de krav, som på grund av utrikespolitiska förhållanden ställas på den svenska lagstiftningen. Det har ock för den allmänna opinionen stundom tett sig stötande, att bestämmelsen kunnat ostraffat kringgås.

För att bestämmelsen skulle bli mera verksam, föreslog kommittén, att den kompletterades med ett stadgande av större räckvidd.

I *proposition med förslag till lag om ändring i strafflagen m. m.* (1948: 80) som — med viss justering av kommitténs förslag — i 8 kap. 9 § upptog ett stadgande som helt motsvarar nuvarande 19 kap. 12 § brottsbalken anförde föredragande departementschefen bl. a. följande:

Jag vill föreslå att bestämmelsen begränsas till det fallet att någon förmår folk att olovligen begiva sig ur riket för att taga främmande krigstjänst eller därmed jämförlig tjänst. Enligt denna formulering blir ett avgörande villkor för straffbarhet, att de frivilliga olovligen lämna riket. Den av mig förordade bestämmelsen bereder möjlighet att i ett kritiskt läge genom utreseförbud, vilket lär kunna meddelas i administrativ ordning, hindra en värvningsrörelse som sker i den formen att vederbörande först förmås att lämna riket, varefter värvningskontrakt ingås utom riket. En agent bör tydligen anses ha förmått de frivilliga att lämna riket, även om han ej behövt direkt truga eller tubba dem att gå i främmande tjänst.

Åtalsprövning beträffande brottet olovlig värvning infördes i samband med 1948 års lagstiftning på förslag av *straffrättskommittén*, som emellertid förordade att tillståndsprövningen skulle uppdras åt justitiekanslern.

Till stöd för förslaget anförde kommittén bl. a. följande.

Brotten olovlig underrättelseverksamhet, brott mot det vänskapliga förhållandet till främmande makt och olovlig värvning, äro alla kriminaliserade av hänsyn till den med dem förknippade faran för utrikespolitiska förvecklingar. Det är emellertid icke säkert, att en gärning, som faller under något av de nämnda lagrummen, under alla omständigheter ger upphov till sådan fara; förhållandena kunna vara sådana, att ett åtal är obehövt från den synpunkt som föranlett straffbudet. Det är till och med under vissa omständigheter möjligt, att ett åtal långtifrån att avlägsna sådan fara tvärtom skulle framkalla utrikespolitiska svårigheter. I SL 8: 4 a har för den skull föreskrivits, att brott som i SL 8: 4 sägs, d. v. s. gällande lags motsvarighet till brott mot det vänskapliga förhållandet till främmande makt, icke må åtalas av allmän åklagare utan Konungens lov, och en motsvarande åtalsbegränsning har genom lag den 9 juni 1944 införts beträffande olovlig underrättelseverksamhet och sådan medverkan därtill som omförmåles i SL 8: 26. I det utlåtande av första lagutskottet, varigenom åtalsbegränsningen beträffande sistnämnda båda brott föreslogs (utlåtande nr 23), anförde utskottet, att åtal i dessa fall borde föregås av en prövning av åtalets lämplighet ur politiska och andra förekommande synpunkter. Prövningen borde enligt utskottets mening uppfattas såsom en verklig begränsning av de ifrågavarande straffbestämmelsernas tillämpningsområde, och icke blott som en garanti mot åtals anställande i tveksamma gränfall. Den synpunkt, som sålunda föranlett bestämmelser om åtalsbegränsning

beträffande brott mot det vänskapliga förhållandet till främmande makt och beträffande olovlig underrättelseverksamhet, synes äga tillämplighet även beträffande olovlig värvning.

— — — Därest åtalsprövning stadgas beträffande alla dessa brott, är det enligt kommitténs mening lämpligast, att prövningen anförtros åt justitiekanslern. Det är nämligen, såsom måhända starkast framträder beträffande olovlig värvning, förenat med betänkligheter att överlämna åt regeringen att besluta huruvida åtal skall anställas i alla dessa fall. Ty åtalsprövningen skulle därigenom få en politisk innebörd, som kunde föranleda främmande makt att tillmäta densamma större betydelse än om prövningen verkställes av en från regeringen fristående myndighet. Utrikespolitiska förvecklingar synas lättare att undvika, om prövningen anförtros åt justitiekanslern.

I propositionen uttalade *departementschefen* att, enär frågan huruvida åtal för olovlig värvning m. m. borde äga rum berodde på bl. a. utrikespolitiska hänsyn, allmän åklagares befogenhet att åtala sådana brott borde göras beroende av tillstånd i varje särskilt fall. Den remisskritik, som framförts mot förslaget att tillståndsprövningen skulle uppdras åt justitiekanslern, fann han befogad och förordade att prövningen skulle ankomma på Kungl. Maj:t.

Motionerna

Efter att ha redovisat innehållet i 19 kap. 12 § brottsbalken anför motionärerna:

Motivet till paragrafen är väsentligen av utrikespolitisk natur. Neutralitetsreglerna förbjuder en neutral stat att inom sina gränser upprätta väpnade styrkor för ingripande i främmande länder. Bestämmelsen går emellertid längre än vad neutralitetsreglerna kräver och är ägnad att minska riskerna för utrikespolitiska förvecklingar. Principen att Sveriges utrikespolitiska intressen i vissa fall har företräde framför den enskildes frihet att engagera sig för en främmande krigsmakt synes sålunda vara accepterad i lagstiftningen. Avvägningen mellan svenska intressen och den personliga friheten kan emellertid bli föremål för olika meningar. Mot paragrafens nuvarande utformning kan anföras att möjligheterna att kringgå den synes vara betydande. Enligt tillgängliga kommentarer förutsättes det sålunda att värvningsavtal skall ha kommit till stånd inom Sverige, om straffbestämmelsen skall kunna tillämpas. Muntlig överenskommelse om värvning, som bekräftas genom avtal på utländsk ort, synes alltså inte föranleda åtgärder. Genom att lagen säger att »folk» skall ha värvats, lär anställning av enstaka personer inte vara straffbar. Begreppet »tjänst» kan måhända ges en mer restriktiv tolkning än vad som vore önskvärt.

De utrikespolitiska motiv som legat bakom paragrafens tillkomst har under senare år förändrat karaktär. Problem uppkommer inte endast genom deltagande av svensk personal i europeiska staters krigsmakter. Också uppträdande av enstaka svenskar i militära konflikter i avlägsna delar av världen kan föranleda allvarliga och besvärande missförstånd om Sveriges utrikespolitik. Visserligen kan det hävdas att de svenska statsmakterna inte behöver ta ansvar för enskilda svenskars handlande i främmande länder. Men obestridligt är att ett sådant handlande allvarligt kan skada inte endast

svenska intressen utan också ett mera allmänt intresse att främja fredliga lösningar av militära konflikter. Om det befunnits angeläget att införa restriktioner för svensk export av krigsmateriel i syfte att motverka en intensifiering av militära konflikter i främmande länder, kan en liknande argumentering drivas i fråga om svensk personals engagemang i konflikter mellan eller inom främmande stater. Ett generellt förbud för svenska medborgare att ta värvning i främmande krigsmakt skulle i dagens läge måhända inte stå i överensstämmelse med det allmänna rättsmedvetandet. Däremot synes tillräckliga skäl föreligga att skärpa och effektivisera straffbestämmelsen om värvning till främmande krigstjänst.

Beträffande frågan om Kungl. Maj:ts åtalsprövning framhåller motionärerna att motivet för den nuvarande regeln härom tycks vara att åtal mot de i paragrafen uppräknade brotten i vissa fall skulle kunna framkalla utrikespolitiska svårigheter. Det är enligt motionärerna inte lätt att i dagens värld föreställa sig fall, där åtal mot olovlig värvning skulle medföra sådana svårigheter. Från utrikespolitisk synpunkt kan det snarast vara en fördel, om olovlig värvning bringas till åtal utan särskilt ställningstagande från Kungl. Maj:ts sida.

Remissyttranden

Yttranden över motionerna har avgivits av justitiekanslern, riksåklagaren, hovrätten över Skåne och Blekinge, Föreningen Sveriges häradshövdingar och stadsdomare samt Sveriges advokatsamfund.

Samtliga remissorgan avstyrker motionerna.

Justitiekanslern anför att något påtagligt behov av en översyn av straffbestämmelserna om olovlig värvning enligt hans mening för närvarande ej kan anses föreligga. Det synes ej heller finnas tillräckliga skäl att ändra de nuvarande reglerna i 19 kap. 16 § BrB om åklagares behörighet att väcka åtal för sådant brott.

Till stöd härför anföras i huvudsak följande.

Såsom motionärerna anført kan det naturligtvis finnas olika meningar om avvägningen mellan svenska utrikespolitiska intressen och den personliga friheten. Straffbestämmelserna i 19 kap. 12 § BrB avser endast den verksamhet som bedrivs av värvaren. Denna begränsning medför utan tvivel svårigheter att genom lagstiftning få en effektiv spärr mot olovlig värvning. Möjligheterna att på olika sätt kringgå de nuvarande straffbestämmelserna torde såsom motionärerna framhållit vara betydande. De ändringar som skulle kunna övervägas i syfte att få dessa straffbestämmelser strängare synes i första hand vara att straffbelägga även värvning av enstaka personer samt försök och förberedelse till olovlig värvning. Att kriminalisera t. ex. sådan värvning av svenska medborgare som sker utom riket synes däremot ej böra komma i fråga. De ändringar som sålunda kan bli aktuella skulle i praktiken ej medföra något mera effektivt ingripande än för närvarande mot olovlig värvning. För att ge straffbestämmelser i här

avsett syfte ökad effektivitet skulle krävas att bestämmelserna riktades mot den som värvas. I likhet med motionärerna anser jag emellertid att ett generell förbud för svenska medborgare att ta värvning i främmande krigsmakt i dagens läge ej torde överensstämja med det allmänna rättsmedvetandet.

I en verkligt allvarlig krissituation finns möjligheter att ingripa mot de flesta former av värvning av svenska medborgare. Man kan sålunda tänka sig ett allmänt reseförbud som kompletterar den nuvarande straffsanktionen mot den som förmår folk att olovligen bege sig ur riket för att taga främmande krigstjänst. En annan möjlighet är en lagstiftning i överensstämmelse med den tidsbegränsade lagen 5 mars 1937 angående åtgärder för att förhindra frivilligas deltagande i inbördeskriget i Spanien m. m.

Riksåklagaren (RÅ) erinrar till en början att genom 1948 års lagändring i syfte att göra bestämmelsen mera verksam kriminaliserades — utöver värvning här i riket av folk till främmande krigstjänst — även verksamhet bestående i att förmå folk att olovligen bege sig ur riket för att ta främmande krigstjänst. Också denna utvidgning av det straffbara området är enligt RÅ tämligen restriktiv, eftersom den för sin tillämpning förutsätter att utreseförbud meddelats och något sådant inte torde ifrågakomma annat än i ett utrikespolitiskt krisläge.

Härefter fortsätter RÅ:

Tillämpningsområdet för ifrågavarande straffbestämmelse är alltså fortfarande relativt begränsat. Motionärerna anser att kriminaliseringen bör utsträckas till att avse även sådana fall då inte bara »folk» utan också enstaka personer värvas samt då muntlig överenskommelse om värvning skett i Sverige men skriftligt avtal träffats utomlands. Jag delar helt de synpunkter, som i motionerna anförts till stöd för en sådan lagändring, men vill ifrågasätta om det under de fem år som brottsbalken varit gällande visat sig föreligga något praktiskt behov av en reform av detta slag. Under de utredningar, som på senare tid verkstälts beträffande fall av misstänkt olovlig värvning, synes inte ha framkommit bevis för någon i Sverige bedriven värvningsverksamhet av beskaffenhet att kunna beivras ens enligt en straffbestämmelse av det slag som motionärerna föreslagit. Det ligger i sakens natur att man i förevarande fall vanligen inte kan påräkna biträde i utredningsarbetet från utländska polismyndigheter och att bevissvårigheterna därför är betydande.

Motionärerna har vidare föreslagit att den i 19 kap. 16 § brottsbalken föreskrivna prövningen av Kungl. Maj:t skall upphävas såvitt gäller olovlig värvning. Även om motionärerna kan ha rätt i att åtal för sådant brott sällan är ägnat att framkalla utrikespolitiska svårigheter, torde man inte kunna utesluta att åtal för olovlig värvning ibland skulle strida mot en utbredd svensk folkopinion. Så länge den absoluta åtalspliktens princip gäller bör därför åtal för olovlig värvning inte få väckas utan Kungl. Maj:ts förordnande.

Hovrätten över Skåne och Blekinge framhåller att straffbestämmelsen i brottsbalken främst är motiverad av en önskan att undvika utrikespolitiska

förvecklingar och att motiven för dess införande alltjämt torde vara giltiga, trots att stadgandet knappast kan sägas ha haft någon betydelse efter andra världskriget.

Enligt hovrättens mening är motionärernas icke helt entydiga motivering för en lagändring föga övertygande.

Härefter fortsätter hovrätten:

Självfallet kan det när som helst inträffa att enskilda personers agerande i förening med en känslostyrd publicitet kan framkalla diverse missförstånd. Men lika självfallet är att den linje som landets utrikesledning ständigt har att fasthålla vid, en linje som sålunda är Sveriges utrikespolitik, måste vara ett hävdande av landets neutralitet. Vår inställning i varje särskilt fall måste sålunda vara grundad på det internationellt vedertagna neutralitetsbegreppet. En utvidgning av straffbestämmelsen utöver vad som följer av Haagkonventionen skulle kunna ges den tolkningen att Sverige påtar sig ett vidsträckt ansvar för enskilda människors handlande i främmande länder, ett handlande som svenska myndigheter saknar varje möjlighet att kontrollera.

Ser man frågan ur den enskildes synvinkel anmäler sig också allvarliga betänkligheter mot att utvidga det nuvarande förbudet att här i landet värva folk för främmande krigstjänst till att gälla en mer eller mindre uttalad förpliktelse för den enskilde att avhålla sig från att engagera sig i konflikter mellan eller inom främmande stater. Man kan icke bortse från att enskilda personer av skilda anledningar, såsom härstamning, släktskapsförbindelser, långvarigt boende, kan känna sig bundna att bistå den ena eller andra parten i en konflikt, även om de samtidigt har ett svenskt medborgarskap. Med ökad rörlighet över gränserna ökar förekomsten av sådana dubbla lojaliteter. Att i efterhand utkräva ett straff för att någon i en dylik situation icke har satt det svenska kravet på neutralitet främst kan te sig inhumant. Ett allmänt förbud för var och en som är svensk medborgare att ta värvning i främmande krigsmakt kan sålunda icke rimligen uppställas. Endast i mera speciella situationer och för ett begränsat ändamål synes ett så vidsträckt band kunna läggas på den enskildes handlande, såsom exempelvis skedde genom den tidsbegränsade lagen 1937 om frivilligas deltagande i inbördeskriget i Spanien.

Beträffande åtalsrätten erinrar hovrätten om ställningstaganden härvidlag år 1948 och uttalar att det icke nu finns något skäl att frångå den ståndpunkt statsmakterna då intog.

Även *Föreningen Sveriges häradshövdingar och stadsdomare* uttalar att en bestämmelse mot olovlig värvning främst är motiverad av önskan att undvika utrikespolitiska förvecklingar. Enligt föreningen synes de vid varje tidpunkt gällande bestämmelserna mot värvning städse ha kunnat tillämpas på ett sätt som stått i överensstämmelse med statsmakternas ambitioner i föreliggande situationer, dock att i samband med spanska inbördeskriget en särskild lag måste utfärdas angående åtgärder för att förhindra frivilligas deltagande i inbördeskriget.

Motionärernas uttalande att möjligheterna att kringgå värvningsparagra-

fen synes vara betydande och deras motivering för detta uttalande tyder enligt föreningen på att motionärerna inte tillräckligt beaktat innebörden av det tillägg till värvningsparagrafen som skedde år 1948 och som syftade till att göra den mera verksam.

På dessa skäl anser föreningen att anledning saknas till ändring av bestämmelserna mot värvning.

Härutöver tillägger föreningen.

Den omständigheten att ett litet antal svenskar nyligen engagerat sig i en militär konflikt torde inte vara tillräcklig grund för att överväga en ytterligare skärpt lagstiftning. Även ett effektiviserat stadgande mot värvning skulle säkerligen ha varit verkningslöst för att förhindra det aktuella militära deltagandet. För förhindrande i en given situation av deltagande i större omfattning av svenskar i utländska konflikter torde det — även med ett skärpt stadgande — vara nödvändigt som komplement till värvningsparagrafen antingen med sådant utreseförbud, som av departementschefen angavs som en möjlighet vid lagändringen 1948, eller annan särskild lagstiftningsåtgärd.

Beträffande motionärernas förslag rörande Kungl. Maj:ts åtalsprövning uttalar föreningen att den med hänsyn till värvningsbrottets internationella och politiska karaktär anser det lämpligt att brottet ej må utan Konungens förordnande åtalas av åklagare.

Sveriges advokatsamfund anser inte att motionärerna övertygande påvisat att betydande möjligheter till verksamt kringgående av lagrummet skulle föreligga. I och för sig torde det enligt samfundet inte vara oriktigt att, såsom anförts i motionerna, bestämmelsen kan kringgåas genom att undertecknandet av värvningsavtal uppskjuts till dess det kan ske utom riket. Som bestämmelsen nu är utformad lär dock, såsom uttalats i förarbetena, ett sådant förfarande i ett kritiskt läge kunna stävjas genom utreseförbud meddelat i administrativ ordning. Någon anledning att befara en alltför restriktiv tolkning av begreppet »tjänst» synes inte heller finnas.

Inte heller vad angår åtalsprövningen delar samfundet motionärernas uppfattning. Samfundet hänvisar till första lagutskottets ovan redovisade uttalanden vid 1944 års riksdag och anför att samma skäl talar för ett bibehållande av åtalsprövningen även beträffande olovlig värvning. Samfundet tillägger att det är möjligt att ett åtal långt ifrån att avlägsna fara för utrikespolitiska svårigheter tvärtom skulle kunna framkalla sådana.

Utskottet

I utlåtandet behandlas lagstiftningen rörande det i brottsbalken upptagna brottet olovlig värvning.

Straffstadgandet riktar sig mot svensk eller utlänning som här i riket antingen värvar folk till främmande krigstjänst eller därmed jämförlig

tjänst eller också förmår folk att olovligen lämna riket för att ta sådan tjänst. Påföljd kan således drabba endast den som bedriver värvningsverksamhet medan den värvade inte berörs av lagstiftningen. Åtal för olovlig värvning får ej ske utan Kungl. Maj:ts förordnande. Stadgandet om ansvar för den som förmår folk att olovligen lämna riket för att gå i främmande krigstjänst tillades genom lagstiftning år 1948 för att ge lagrummet större räckvidd och förutsätter för sin tillämpning att utreseförbud meddelats.

I motionerna påpekas bl. a., att det i lagtexten begagnade uttrycket »folk» medför att värvning av enstaka personer inte är straffbar samt att lagens tillämpning vidare inskränks genom att värvningsavtal, för att träffas av straffbudet, måste ha kommit till stånd »här i riket». Motionärerna diskuterar också frågan om svenska statens ansvar för enskilda svenskars uppträdande i militära konflikter i olika delar av världen. Rörande bestämmelsen om åtalsprövning anförs i motionerna att det från utrikespolitisk synpunkt snarast kunde vara en fördel, om olovlig värvning kunde åtalas utan ställningstagande från Kungl. Maj:ts sida. Mot den angivna bakgrunden yrkar motionärerna, att riksdagen måtte anhålla om förslag till lagändring, syftande till skärpning och effektivisering av bestämmelserna mot olovlig värvning.

Motionärernas önskemål kan tillgodoses genom införandet av straffbestämmelser som riktar sig mot den värvade och genom en utvidgning av det kriminaliserade området såvitt angår värvarens straffbarhet.

Beträffande frågan om straffbestämmelser mot den värvade vill utskottet anföra följande. Som motionärerna uttalar är motivet till lagstiftningen mot olovlig värvning väsentligen av utrikespolitisk natur, och bestämmelserna syftar till att undvika utrikespolitiska förvecklingar. Vid en avvägning mellan det svenska intresset att värna om landets neutralitetspolitik och enskilda medborgares frihet att engagera sig för främmande krigstjänst kan, som motionärerna framhåller, olika meningar råda. Ett allmänt förbud för envar svensk medborgare att ta värvning i främmande krigsmakt torde, såsom också framhållits vid remissbehandlingen av motionerna, inte stå i överensstämmelse med det allmänna rättsmedvetandet. Denna invändning synes dock inte gälla ett utreseförbud av det slag som förut-sattes vid lagstiftningen år 1948 och som av departementschefen avsågs skola komma att meddelas i ett kritiskt läge, och ett sådant förbud skulle i en given situation kunna utgöra ett hinder mot värvning av svenska medborgare. Dessutom kan som flera remissinstanser erinrat om i dylikt läge genomföras en lagstiftning motsvarande den tidsbegränsade lagen den 5 mars 1937 angående åtgärder för att förhindra frivilligas deltagande i inbördeskriget i Spanien m. m. Ett mot den värvade riktat, generellt straffstadgande synes därför enligt utskottets mening inte behöva ifrågasättas.

Vad beträffar en utvidgning av värvarens straffbarhet har, såsom justitiekanslern och riksåklagaren i sina remissyttranden uttalat, något påtagligt

behov av en sådan reform inte gjort sig gällande. Även rent praktiska svårigheter, exempelvis vid beivrande av värvning som ägt rum utom riket, medför enligt utskottets mening att en utvidgning av det straffbara området inte framstår som påkallad.

Vad slutligen gäller regeln om att åtal för olovlig värvning ej får ske utan Kungl. Maj:ts förordnande, saknar utskottet anledning att frångå den ställning härtill som statsmakterna intog vid lagstiftningens tillkomst år 1948.

I enlighet med vad sålunda anförts finner utskottet inte skäl förorda något initiativ från riksdagens sida i anledning av motionerna.

Utskottet hemställer,

att motionerna I: 24 och II: 72 icke föranleder någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 20 oktober 1970

På första lagutskottets vägnar:

ERIK ALEXANDERSON

Vid detta ärendes behandling har närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Alexanderson (fp), Erik Svedberg (s), fröken Mattson (s), herr Schött (m), fru Lindström (s), herrar Sörenson (fp), Larfors (s) och Ferdinand Nilsson (cp);

från a n d r a kammaren: fröken Bergegren (s), herrar Martinsson (s), Jönsson i Malmö (s), Oskarson (m), Polstam (cp), fru Anér (fp), herr Jadestig (s) och fru Jonäng (cp).